

Opinia Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego do projektu ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o rejestrowanych związkach partnerskich

Wobec wpływu wprowadzenia instytucji związków partnerskich na regulacje obowiązujące w wielu gałęziach prawa uzasadnionym jest zastosowanie przepisów wprowadzających ustawę o rejestrowanych związkach partnerskich. Przepisy wprowadzające ustawę będą miały fundamentalne znaczenie dla ułatwienia płynnego i spójnego wdrożenia nowych rozwiązań do istniejącego systemu prawnego. Szczególne znaczenie będzie miało:

- 1) zapewnienie spójności z innymi składowymi systemu prawnego – projektowana ustawa o rejestrowanych związkach partnerskich wymaga dostosowania innych obowiązujących aktów prawnych, tak aby przepisy były ze sobą zgodne;
- 2) określenie okresów przejściowych – wiele nowych regulacji wymaga wprowadzenia okresu przejściowego, który umożliwi podmiotom prawa przystosowanie się do nowych przepisów;
- 3) regulacja sytuacji przejściowych – przepisy wprowadzające w uzasadnionych przypadkach powinny ustalić zasady przejścia ze starego stanu prawnego do nowego; wskazywać, jak postępować co do zdarzeń i postępowań, które rozpoczęły się przed wejściem w życie nowej ustawy, ale nie zostały zakończone,
- 4) uniknięcie niejasności prawnych – przepisy wprowadzające pozwalają jednoznacznie określić, które przepisy tracą moc, a które nadal obowiązują w określonych sytuacjach; to zapobiega niepewności prawnej, która mogłaby wynikać z istnienia niezgodnych ze sobą przepisów.

Podsumowując, prawidłowo opracowane przepisy wprowadzające ustawę pełnią funkcję przejściową i porządkującą, umożliwiając płynne i uporządkowane wdrożenie nowego prawa oraz harmonizację z innymi regulacjami. W tym przypadku również mają one zapewnić wdrożenie nowej ustawy, które odbędzie się bez zakłóceń w życiu społecznym i gospodarczym.

Uwagi ogólne

Analiza przepisów wprowadzających umacnia przekonanie członków KKPR, że związki partnerskie powinny być uregulowane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Przemawia za tym kilka okoliczności:

- 1) z analizowanej ustawy wynika wyraźnie, że związek partnerski tworzy rodzinę, bo trudno inaczej uzasadnić np. dziedziczenie ustawowe partnerów; do związków partnerskich stosuje się m.in. przepisy o świadczeniach rodzinnych (art. 105 projektowanej ustawy) i o Karcie Dużej Rodziny (art. 184 projektowanej ustawy);
- 2) odrębne uregulowanie związków partnerskich prowadzi do niespójności, zwłaszcza w unormowaniu stosunków majątkowych między partnerami; jak wskazano w opinii KKPR do ustawy o związkach partnerskich, projektodawcy dość niestarannie przenieśli do niej przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczące stosunków majątkowych w małżeństwie, m.in. pomijając odpowiedzialność za długi, pomijając istnienie majątków osobistych, określając majątek wspólny „wspólnością” i jednocześnie decydując o tym, że partnerzy mają w nim równe udziały, podczas gdy majątek wspólny małżonków jest „wspólnością do niepodzielnej ręki”, czyli

bezdziałową; w przepisach wprowadzających projektodawcy idą dalej w tym błędzie, bowiem dodając do art. 31 k.r.o. paragraf 3, zniekształcają ideę wspólności małżeńskiej, zmieniając naturę majątku wspólnego (w art. 5 pkt 5 projektowanej ustawy).

KKPR podtrzymuje stanowisko wyrażone w opinii dotyczącej projektowanej ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich, że należy również w tym projekcie dokonać istotnych poprawek o charakterze językowym i redakcyjnym. Komisja akceptuje aksjologiczne przesłanki stosowania opisowego terminu „osoba w związku partnerskim”, ale zwraca uwagę na konieczność bardzo precyzyjnego i starannego przereformowania przepisów, w których zastosowano to wyrażenie. Jego opisowy charakter nie pozwala na jedynie mechaniczne uzupełnienie katalogu podmiotowego w każdym przepisie, w którym zachodzi potrzeba poszerzenia grupy adresatów normy, a także tworzenie nowych przepisów w taki sam sposób jak ma to miejsce w odniesieniu do podmiotów określonych jedynie rzeczownikiem rodzaju męskiego. Takie podejście powoduje, że wiele z projektowanych przepisów ma niejasną treść, będącą zaprzeczeniem zasady klarowności tekstu prawnego. Ponadto projektodawca powinien w zmienianych przepisach konsekwentnie używać wyrażenia „rejestrowany związek partnerski”, ponieważ brak przymiotnika „rejestrowany” w wielu przepisach ustawy będzie powodowało konfuzję podobną do tej, jaka występuje w odniesieniu do separacji, w której zasadniczo odmienny jest status prawny „separacji prawnej” i „separacji faktycznej”.

Szczegółowe uwagi merytoryczne i redakcyjne

- 1) *art. 3 pkt 2 projektowanej ustawy dodaje art. 10 ust. 1 pkt 1a ustawy cmentarzach i chowaniu zmarłych* - punkt ten powinien brzmieć nie „pozostała osoba w związku partnerskim”, ale „pozostała przy życiu osoba w związku partnerskim”;
- 2) *art. 5 pkt 1 projektowanej ustawy wprowadza art. 13a k.r.o.* - ustęp 1 projektowanego art. 13a k.r.o. nie uwzględnia sytuacji, gdy związek małżeński będą chciały zawrzeć osoby różnopłciowe pozostające w związku partnerskim ze sobą; to oznacza, że muszą one najpierw rozwiązać związek partnerski, aby następnie zawrzeć małżeństwo;
- 3) *art. 5 pkt 9 projektowanej ustawy zmienia art. 119^{1a} k.r.o.* – jeśli osoba pozostająca w związku partnerskim z rodzicem jest osobą przysposabiającą, to mamy do czynienia z adopcją wewnętrzną; członkowie KKPR nie negują tego rozwiązania, a jedynie wskazują, że jest ono sprzeczne z jedną z deklaracji twórców w uzasadnieniu ustawy; tym samym należy to uwzględnić w skorygowanym uzasadnieniu;
- 4) *art. 6 pkt 1 i 2 projektowanej ustawy* - przepis błędnie wskazuje jako przepisy zmieniane art. 435 i 438 k.c.; w rzeczywistości chodzi o art. 43⁵ i art. 43⁸ k.c.
- 5) *art. 6 pkt 10 projektowanej ustawy zmienia art. 931 § 1 k.c. oraz – odpowiednio -pozostałe przepisy dotyczące dziedziczenia ustawowego* - art. 931 § 1 k.c. stanowi podstawową normę dziedziczenia ustawowego; zrównanie pozycji partnera z pozycją małżonka w dziedziczeniu ustawowym idzie za daleko; małżeństwo jest jednak pomyślane jako związek trwały, tymczasem partnerstwo może być w każdej chwili, bez wskazania przyczyn, jednostronnie zakończone przez oświadczenie woli partnera, więc z założenia jest nietrwałe; trwałość związków partnerskich zapewne będzie mniejsza niż małżeństw. Ponadto kształt dziedziczenia małżonka i dzieci w Kodeksie cywilnym jest uzasadniony, ponieważ – ze względu na domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki – można

zakładać, że dzieci następnie będą dziedziczyły po drugim z rodziców. Uprzywilejowanie współmałżonka (który przeżył) ma więc charakter czasowy: po jego śmierci, z mocy ustawy, często przechodzi na dzieci. To uzasadnienie nie znajdzie zastosowania w związku partnerskim, poza sytuacją, gdy dzieci zmarłego będą jednocześnie dziećmi pozostałego przy życiu partnera (uznanymi). W związkach jedнопłciowych taka sytuacja nigdy nie będzie mogła się zdarzyć.

Należy zaproponować rozwiązanie, które zapewni ochronę praw osób w związkach partnerskich w prawie spadkowym, a jednocześnie odzwierciedli widoczną w innych postanowieniach projektowanych ustaw różnicę w regulacji małżeństwa i związku partnerskiego.

- 6) *art. 7 pkt 10 projektowanej ustawy wprowadza nową nazwę postępowania odrębnego* - użycie wyrażenia „w sprawach z zakresu związków partnerskich” nie jest zbyt dobrym językowo rozwiązaniem; wydaje się, że lepsze byłoby wyrażenie „sprawy ze stosunków między osobami w związku partnerskim” (z zastrzeżeniami dotyczącymi wyrażenia „osoba w związku partnerskim”);
- 7) *art. 7 pkt 11 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 425 k.p.c.* - w nowym brzmieniu ostatniej części tego przepisu należy użyć liczby mnogiej „sprawy”, ponieważ w tekście Kodeksu postępowania cywilnego nawet do jednorodzajowych kategorii spraw cywilnych stosowana jest liczba mnoga, a nie pojedyncza;
- 8) *art. 7 pkt 18 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 451 k.p.c.* - należy prawidłowo zastosować indeksy górne w art. 445¹ i art. 446¹ k.p.c.;
- 9) *art. 7 pkt 20 projektowanej ustawy zmienia art. 505¹ § 2 pkt 2 k.p.c.* - powstaje wątpliwość czy projektodawcy świadomie pominęli w nowym brzmieniu przepisu nową nazwę postępowania odrębnego, obejmującą sprawy dotyczące unieważnienia związków partnerskich, które również powinny być wyłączone z kognicji postępowania uproszczonego;
- 10) *art. 7 pkt 37 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 840 w § 1 pkt 3 k.p.c.* – w ostatniej części tego przepisu należy użyć liczby mnogiej „nie mogli podnieść”, bowiem obecna treść wobec dodania wyrażenia „osoba w związku partnerskim” nie jest prawidłowa gramatycznie;
- 11) *art. 7 pkt 44 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 910³ k.p.c.* - w nowym brzmieniu przepisu należy zastosować indeks górny w art. 923¹ k.p.c.;
- 12) *art. 7 pkt 48 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 1103¹ § 1 i 2 k.p.c.* – należy powtórzyć zastrzeżenie odnoszące się do wyrażenia „sprawy z zakresu związków partnerskich”;
- 13) *art. 7 pkt 49 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. art. 1106² § 1 k.p.c.* – należy powtórzyć zastrzeżenie odnoszące się do wyrażenia „sprawy z zakresu związków partnerskich”;
- 14) *art. 7 pkt 50 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 1120 pkt 3 k.p.c.* – należy powtórzyć zastrzeżenie odnoszące się do wyrażenia „sprawy z zakresu związków partnerskich”;
- 15) *art. 101 pkt 5 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 125 ust. 3 i 3a Prawa upadłościowego* - w nowym brzmieniu ust. 3 tego przepisu w pkt 1 mowa jest o

ubezłasnowolnieniu jednego z małżonków, a w pkt 2 niekonsekwentnie o utracie zdolności do czynności prawnych osoby w związku partnerskim; ponadto użycie wyrażenia „osoba w związku partnerskim” nie pozwala na zastosowanie w ust. 3a tego przepisu czasownika rodzaju męskiego „nie wiedział”;

- 16) *art. 101 pkt 6 lit. b projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 128 ust. 2 Prawa upadłościowego* - wyrażenie zawarte w ust. 2 lit. b in fine „jak również ze spółkami powiązanymi ich innymi osobami w związku partnerskim” jest niezrozumiałe; ponadto w tym przypadku katalog powinien być zbudowany z punktów, a nie liter;
- 17) *art. 118 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 12 w ust. 1 pkt 1 ustawy o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów* - wątpliwości budzi wprowadzenie bezwarunkowej możliwości pobrania od żywego dawcy w odniesieniu do osób pozostających w związku partnerskich; ze względu na łatwość zawarcia i rozwiązania związku partnerskiego może dojść do zawierania pozornych związków w celu otwarcia tej możliwości; należy rozważyć jakieś ograniczenie (np. stażu związku partnerskiego) lub możliwość weryfikacji tej sytuacji w odniesieniu do związków partnerskich o krótkim stażu poprzez zastosowanie kontroli sądowej;
- 18) *art. 120 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 5 w ust. 1 pkt 9 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych* - w nowym brzmieniu pojawia się kategoria spraw „o unieważnienie rejestrowanego związku partnerskiego”, podczas, gdy w Kodeksie postępowania cywilnego mowa jest o unieważnieniu związku partnerskiego; wyrażenia te muszą być tożsame; warto zwrócić uwagę, że przymiotnik „rejestrowany” co do zasady nie jest stosowany w proponowanych zmianach przepisów prawa.
- 19) *art. 188 projektowanej ustawy zmienia brzmienie art. 10 ust. 1 zd. 1 ustawy o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów* - przepis ten odnosi się do stosunków prawnych, więc treść „(...) pozostaje w stosunku małżeństwa, w związku partnerskim, pokrewieństwa albo powinowactwa do czwartego stopnia” należy skorygować na „(...) pozostaje w stosunku małżeństwa, związku partnerskiego, pokrewieństwa albo powinowactwa do czwartego stopnia”.

KKPR, popierając ideę wprowadzenia związków partnerskich, zwraca uwagę na konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu legislacyjnego dokonywanych zmian, co jest szczególnie istotne ze względu na szeroki zakres projektowanych nowelizacji.

Sporządziły

Małgorzata Pyziak-Szafnicka

Kinga Flaga-Gieruszyńska